ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 30. Львôвъ дня 23. Серпня 1862.

СВЯТОСЛАВОВА ДОЛИНА.

Було разъ лютився на братій
Губитель не-братъ Святополкъ;
Вже Глѣба, Бориса не мати...
Однакъ, що лютився якъ вовкъ,
Нехай, де брата славу чути,
Его въ той пѣснѣ не спôмнути!

Уже, розбитый въ лютôмъ бою,
Зъ житьемъ уходить Святославъ,
А той, несытый побѣдою,
Погоню ворогъ-братъ пôславъ
За братомъ, що уходить въ горы
Якъ той выгнанець будь который.

Но князь-бѣглець тамъ каже: „Годѣ!
Нехай судьбу розгодить бôй.
Не скрые встыдъ въ чужôмъ народѣ,
Хто край, мовъ трусъ, покине свôй.
Черезъ Бескидъ ще шляхъ отвертый:
Можу спастись — нѣ, лучше вмерти“

Се богатырь, хто для отчизны,
Про славы пламенну любовъ,
Въ борьбѣ не тямить крови-жизни;
Но хто є той, хто душу-кровъ
Якъ довгъ жертвує для родины:
Бо не поможе ѣй, то — гине?!

Такъ лягъ на горахъ, де границя,
Съ товаришами Святославъ.
Скала и зѣльечко-травиця
Испили кровцю, що прольявъ,
А та, що кости схоронила,
Уже нѣ слѣду, де могила.

Но духъ его у збруѣ ржавôй,
Якъ сумракъ ляже на Бескидъ,
На найвышшôй его вершавѣ,
Въ рупѣ сулиця, во другôй щитъ,
И въ милый край вдививши очи,
Стоить на сторожѣ по-ночи.

Стоить — на сѣверъ позирає,
Стоить — подивиться на югъ:
Чи спить-жіє, чи живъ-конає,
Чи пробудивсь народъ въ-округъ,
Чи паномъ ставъ надъ ворогами,
Чи все вони ему панами? —

Покôй будь духу твому, княже!
Жива ще Русь; здоровъ народъ;
И ворогъ вмерти не докаже.
Та якъ-бы, княже, людъ не тотъ, —
О тобѣ, и твоѣй долинѣ
Вже не було-бъ и тямки нынѣ.

Климковичъ.

ИНШІЙ ЧОЛОВѢКЪ.

Оповѣданье П. Кулиша.

Переведене зъ россійського.

(Дальше.)

„И важка-жъ та служба, сыночку?"

— Зъ-першу фухтелями, матушка, докучали, а по-тôмъ видять — натерпѣвся, и годѣ бити.

„Такъ тебе й бито тамъ, сыночку? Хиба-жъ ты по шинкамъ зъ горя блукавъ, чи що?"

— Нѣтъ, матушка, въ ротъ не бравъ, — нема защо. Начальство лишню пайку, и все таке прочее, для своихъ потребъ задержує. Сказано — начальство. Жить треба прилично: зъ нихъ такожъ хôснують. Щобъ и карета була, и всяка отака фанаберія... ну, понимаете.

„А за що-жъ тебе бито?"

— Собственно за-для-ради службы, матушка.

„Хиба-жъ ты ихъ не слухавъ? Ты-жъ у мене бувъ такій слухняный да звычайный зъ-малечку!"

— Какъ не слушалъ, матушка? Хе-хе-хе, матушка!

И офицеръ зъ-легка засмѣявся, покачавши головою по украински.

Булый отець Потапъ тоже выщиривъ зубы и погладжуючи свою браду вымовивъ:

„Тамъ за непослушаніє, Параскевія... якъ бо тебе по отчеству?"

— Да Омелькомъ же мого панъ-отця звали! загрѣмала, оглянувшись на него, вдова.

„Ну добре, Параскевія Емельяновна... теперъ я буду знати. За непослушаніє и строптивость и у насъ въ бурсѣ сокрушали юношей до изнеможенія. Я самъ бывалъ наказуємъ, такъ сказать, жестоко уже передъ выпускомъ изъ богословіи, хотя строптивость моя заключалась токмо въ невоздержаніи."

— Такъ за що-жъ тебе, сыночку, мучили недолюдки? продовжала пытаньє вдова.

„Нѣ, матушка," каже офицеръ, мене нѣхто не мучивъ, а тôлько до службы пріучали. Обтерпѣвсь и баста колотить! Се вже такъ заведено. На те и служба матушка. Гôрше всего, що лаються бувало страшно. До лайки нѣякъ не можъ було привыкнути. Все мать, да мать! Отсе, матушка, таки жаль було. А шкура, вѣдай, своя, — не купована."

— Боже мôй! Господи мôй! говорила вдова. — Одôрвуть одъ матери бѣдну дитину, да ще й. . .

Вона не змогла договорити, й залилась слёзами.

— Годѣ, матушка, плакать! сказавъ офицеръ. — За вашй молитвы Богъ мене не покинувъ.

„Истинно!" сказавъ булый отець Потапъ. „Кождои недѣлѣ я получавъ одъ вашои матушки на часточку правильно. А нынѣшнѣму попови хоть и не давайте, Параскевія... якъ бо васъ... да, Емельяновна."

И, понизивши голосъ, продовжавъ:

„Въ карты играєтъ. Не услышитъ Господь єго молитвы."

— Мало чого й вы не робили, Отче Потапе, — одвѣчала вдова, — а Бога одъ насъ не закрыли!

Мѣжъ-тымъ офицеръ продовжавъ:

— Такъ отъ я, матушка, отакъ и служу. Бити мене перестали; зробили утеръ-офицеромъ. Стало быть начальство полюбило, що молодець зъ мене. Тутъ вже я самъ зачавъ сякъ-такъ школити. . . .

„И людей бить?" скликнула мати.

— Не людей, матушка, а салдатъ.

„За що?"

— Якъ за що, матушка? Отсе у васъ на селѣ нѣ за що бити; а тамъ, понимаєте? тамъ — держи ухо востро!... Безъ сёго и службы нѣякои не буде.

„Именно!" сказавъ булый отець Потапъ.

— Знаєте, выправка и все такеє... ну, якъ водиться на службѣ. Безъ сёго вже не можъ. И салдаты не будуть боятись.

„Именно!" потвердивъ булый отець Потапъ.

— Да на що-жъ имъ тебе бояться, сыночку? абы слухали!

„То слухати, матушка... объ тôмъ уже и толкувати нѣчого; а боятись — инша рѣчъ. Безъ страху що за служба? Бувало унтеръ-офицеръ гикне, — то все у тебе въ душѣ замре: отсе команда разъ!"

— Именно! сказавъ изъ сочутьємъ булый отець Потапъ.

„Такъ и начальство, матушка, вчило насъ. Тому и въ унтеры поставили, що показный собою, и голосъ хорошій. Бувало крикну на одиôмъ кôнцѣ развода, а на другôмъ чути. Отъ се командиръ разъ! Изъ отакихъ и въ генералы выходили.

— Уже нѣчого сказать, Поликарпъ Ивановичъ, — вмѣшався у розмову козакъ Очкуръ, яко найповажнѣйшій изъ гостей пôсля булого отця Потапа. — Було йдете зъ вечорницъ, то по всѣму селу чутно вашу пѣсню.

Прочй дивувались мочки, або выражали свои чувства пôвъ-голосомъ короткими возкликами слѣдующого рожаю: „Еге, такъ-то Богъ дає!" — „Що-то материна молитва!" — „Така вже воля Божа!" и подобными.

— Ну, матушка, — продовжавъ офицеръ, — служу я отакъ. Ну, служу, — зачали мене товаришѣ грамотѣ вчити, щобъ тамъ пунктики и все отаке вытвердити. . . .

„Отъ, якъ-бы тебе, сынку, навчили написать письмо до матери, отто було-бъ добре"

— Що-жъ? и письмо було-бъ можна написати. Унтеры и заохочували, що, може, що-небудь и пришле старуха. . . .

„А вже-жъ прислала-бъ! Послѣдки-бъ збула да прислала.

— Отъ сёго-то менѣ и не хотѣлося, матушка! Подумаю бувало, подумаю: мене государь и нагодує и одягне, а ѣй хто безъ мене поможе? Ну, отсе дѣло — бôчнє. Отъ навчився я пакеты и все такеє розпôзнавати, якъ слѣдує въ унтеръ-офицерськôмъ званіи. Я бувъ похôпный зъ малку – вы знаєте. Бувало, зачую однимъ ухомъ пѣсню — вже вона й моя.

„А теперъ за службою, мабуть и пѣснѣ поперезабувавъ, сынку?"

— Нѣ, матушка; якъ перезабути? Вся тота дурниця на-вѣки втолочилася въ память. Но, понимаєте, въ благороднѣму званіи... тутъ иншй пѣснѣ пôшли. Да и въ салдацькому те-жъ всю хахлаччину геть зъ насъ выколочували. Одинъ одного пильнуємо бувало, щобъ все отакъ хвацько и говорити, значить, и робити.

„Поганй, сынку, московськй пѣснѣ!" сказала старушка наказуючимъ голосомъ.

— Нѣ, матушка; для военного чоловѣка вони способнѣшъ ôдъ хахлацькихъ. Отакъ гаркнути цѣлою ротою, и въ тактъ, у ногу.... воно хорошо!

„Именно" потвердивъ булый отець Потапъ. „На те Марсъ!"

Но сього послѣдн'го возклику не зрозумѣвъ нѣхто, ôдъ-чого булый отець Потапъ и доволенъ зоставсь, и затаивъ объясненьє для себе.

— Отъ, матушка, навчивсь я грамотѣ, — служу. Начальство мене любить, и ставъ я у начальства на прикметѣ за те именно, що нѣхто не чувъ ôдъ мене лишнього слова. Служба и баста! Отсе въ насъ образцевй унтеры. То єсть, стôй, якъ вкопаный, и все тутъ! Дивись — и буцѣмъ не видишъ, слухай — и буцѣмъ не чуєшъ, щобы въ тебе по-тôмъ, окрôмъ службы, нѣякихъ розговôръ не було, — понимаєте?

„Господи! якій страхъ!" сказала старушка. „Нѣ до кого й не озовись?"

Нѣ, матушка; у казармахъ обôзватись, до кого хочеться, можна, та отъ про ружьє, або тамъ про якій новый темпъ, чи що, а о прочôмъ — не салдацьке дѣло розсуджати. За отсе насъ и начальники одличали. Отъ, матушка, отакъ я и служу, зъ дня на день. Ну, служу, и привыкъ стало быть зо-всѣмъ, якъ бы въ мундирѣ и родився.

„Отсе такъ само, якъ у насъ бувало въ семинаріи," сказавъ булый отець Потапъ. „Дадуть тобѣ грамматику або реторику — скôлько хочешъ читай, а иншихъ книгъ не знай, якъ вони и называються. Одинъ зъ нашихъ риторôвъ найшовъ на улицѣ книжку: Таварѣщъ разумнай и замыславатай, — такъ значить, книжка называлась, — и ставъ читати въ бурсѣ, а отцю ректорови сей-часъ и донесли. Ну, я думаю, у тôй книжцѣ не було стôлько листкôвъ; скôлько отець ректоръ ôдсыпавъ єму грубого гороху.... Хе-хе-хе!"

И булый отець Потапъ очевидячки пышився тымъ, що въ отсѣй компаніи тôлько ихъ двоє, ôнъ та офицеръ, перейшли черезъ сурову школу жизни.

— Нехай вамъ и рыба й озеро! сказала у пôвъ-голоса одна молодиця другôй. — За такй страхи я не взяла-бъ нѣ царства, нѣ панства!

„Отъ, матушка," продовжавъ офицеръ, „проходить моя служба, такъ сказать, безъ журы. Начальство мене любить, и вже давно лаяного слова ôдъ нихъ не чую. Я завсѣгди гôрше всього стерѣгся, щобъ не вчути лаяного слова. Ну, коротко сказати, все иде ладно. На-разъ зробилося отаке.... якъ бы вамъ сказати.... смущеніє. Се-бъ то и розказати вамъ отсе трудно, матушка. Все отакъ перемѣшалося якось.... Пальба отака и все отаке.... ну понимаєте? смущеніє!

— Що-жъ воно таке, сынку? спытала мати.

„А намъ до того що, матушка? Про те начальству знати. Наше дѣло — стôй, нѣ зъ мѣсця! Пали! ну и пали! отъ наше дѣло!"

Да чого-жъ се тревога була?

„Ну, стало быть, була якась тревога. Намъ про те не розсуджати. Тôлько, пôсля всеи отсеи церемоніи, якъ вернулися у казармы, объявляють намъ приказъ: такій да такій на прапорщика въ ярмію, Зарубаєвъ — на прапорщика въ армію.... Трёхъ насъ, стало быть, першихъ унтерôвъ выпустили въ армію, зъ додаткомъ ста цѣлковыхъ пенсіи на всю стало быть жизнь...."

— Слава-жъ тобѣ, Господи! сказала старушка хрестячись.

„Погодѣть, матушка, ще не все! По двѣстѣ цѣлковыхъ на-разъ нагороды! Казенныхъ грошей на дорогу въ руки, прогоны казеннй — валяй!"

При отсихъ словахъ булый отець Потапъ, не хотячи зостати рôвнодушнымъ для щастья свого сусѣда, заглушивъ тихй вдовинй молитвы гласомъ велінмъ. Пôднявши руки икъ почорнѣлымъ и облупленымъ образамъ, возкликнувъ:

— Слава тебѣ, Боже! слава тебѣ, Боже! слава тебѣ, Боже!

А потому, опустивши руки, сказавъ ще въ добавокъ:

— Аллулуйя! аллилуйя! аллилуйя! слава тебѣ, Боже!

Де-якй зъ притомныхъ вважали за потребне при отсихъ возкликахъ перехреститися такъ само якъ въ церквѣ. А офицеръ продовжавъ:

— Отъ прієжджаю я, матушка, въ полкъ, то єсть у тотъ, куди мене назначено. Прієжджаю въ полкъ, а тутъ вже, понимаєте, тоже тревога.

„А тутъ же вже чого?"

— Сього, матушка, вамъ не поняти, а менѣ не розказати. Досыть того, що тревога, и де-якихъ изъ офицерôвъ забрали.... Ну, куди ихъ забрали — отсе не наше дѣло знати. Тôлько я пробувъ собѣ, якъ бы нѣ въ чôмъ не бувъ.... Чи тамъ де якй страхи, чи ляки дѣялися — менѣ до того дѣла нема. Начальство у все теє входити не приказувало. Приходжу до полковника. Ну, полковникъ, розумѣється, якъ начальникъ... ну, словомъ — полковый командиръ. Понимаєте? „Честь имѣю, и прочая... вашому высокоблагородію, и прочая...." „Ступайте," говорить, „у вашу роту." Пôшовъ я у

роту, стало быть до ротного, примѣрно сказать, командира. Ну, пошовъ у роту, — у ротного сидять офицеры, въ карты, значиться, грають. А ротный глядить на мене зызомъ, слова крôзь зубы цѣдить, а тѣ и зовсѣмъ не дивляться на нового, такъ сказать, сослуживца, — грають. „Що за оказія?" думаю собѣ.... „Теперъ я тякій же благородный чоловѣкъ якъ и вони!" А я, знаете ще въ Петербурзѣ всю форму собѣ... Мундиръ на минѣ, еполеты на минѣ, все чисто. Що же имъ противъ мене отакъ?... Ну, Богъ зъ ними! Дворяне, такъ и дворяне, а я тоже у мого государя благороднай челаэкъ. Пытае мене ротный крôзь зубы, за що я, значить, призведеный? — „Я." кажу, „не можу сего знати. Мабуть, якъ не-будь одличився." Больше нѣ слова менѣ.... то есть, просто сказать — сѣдати не просять. Я отакъ постоявъ-постоявъ. „Прикажете," говорю, „одôймити на кватиру?" — „Ступайте!" каже. Ну, отсе менѣ не зовсѣмъ пріемно. На всякій способъ, призведеный за ôдзнаку.... Розложився я на квартирѣ. Нѣ въ кого менѣ навѣть запыти що и якъ. Зъ деныщикомъ розмавляти не подоба-рѣчъ. Те зроби, те подай, — отъ и вся розмова. „Слухаю, ваше благородіе!" и баста!

„Всеконечно!" сказавъ булый отецъ Потапъ.

— Ото, мабуть, завидно дворяньскимъ сынкамъ! сказала мати зъ неохотою и торжествомъ.

„Отъ, матушка, и служу я въ офицерськôмъ вже такъ сказати званіи. На ученье выйду, зъ ученья на квартиру, — отъ и вся моя бесѣда. До мене нѣхто, и я нѣ до кого. Жію, стало быть, мовчкомъ. Скучно менѣ. То бувало до свого брата унтеръ-офицера одôзвешся, спытаешъ тамъ, якъ флангова служба, якъ що . . . . ружьемъ отакъ перекинешъ одинъ передъ однымъ.... асъ! два!... ну, чи мало чого не переговоришъ бувало по своему дѣлу, по службѣ значить. Теперъ вже менѣ по пріятельськи зъ унтерами толкувати не резонъ: не боятимуться. На ученьи я показавъ, що значить гвардейська выправка. Ротный доволенъ моимъ взводомъ, а больше нѣ гу-гу, и офицеры тожъ ôдъ мене сторонятьса. Ну, Богъ зъ вами! Грошики я свои зашивъ у мундиръ про чорный день, въ карты ôдъ мене не поживетесь. Но скука, понимаете, смертелна! Завѣвъ я собѣ зъ горя сулѣю водки. . . . Выпьешъ, трубку закуришъ — и лекше!"

— Истинно! сказавъ булый отецъ Потапъ. — Вино веселить сердце человѣка.

„Тôлько гадаю собѣ," продовжавъ офицеръ: „що-жъ менѣ отакъ вѣкъ коротати? Велика рѣчъ, що вони родовыи дворяне! Менѣ такожъ треба жити на свѣтѣ, а послѣднимъ межи людьми я тоже зостати не хочу. Я ще й офицеромъ не бувъ, а не дарувавъ дворянчикови за свою обиду.... Я плюну на васъ! Пенсія у мене е. Чого менѣ увесь вѣкъ мовчака грати? Въ одставку! поѣду до матушки!"

— А чому-жъ ты, сынку, письма не прислявъ, щобъ я порадовалась твойму щастью?

„Що, матушка, письмо? Я самъ збирався до васъ у гостѣ, якъ розглядѣвся въ полку: отсе лучше письма! То есть, хотѣлося отакъ по-военному — безъ розговорôвъ: явився на лице, та и по всему!... Ну, годѣ-жъ, матушка, плакать! Що бы я бувъ, зоставшись отсе всѣ лѣта при васъ? простый козакъ! А теперъ прецѣнь благародный челаэкъ."

И Поликарпъ Зарубаенко гордо заподôбочнвсь.

VIII.

Знову пôдоймилася розмова. Всѣ, опрôчъ булого отця Потапа, одобрили способъ мысленья и рѣшильность Поликарпа Зарубая; а о службѣ обôзвалися одноодушно такъ: Нехай ѣй цуръ! Булый отецъ Потапъ радувався, що Богъ пôславъ ему купця на леваду, который заплативъ дорожше, якъ самъ козакъ Очкуръ; но радость не помѣшала ему высказати явно свой жаль, що Зарубаенко не продовжавъ службы.

— Начавши офицерство съ такихъ лѣтъ, казавъ ôнъ, якихъ чинôвъ не можно було-бъ дослужиться? За сорокъ лѣтъ — майоръ певнѣсенькій.... ваше высокоблагородіе!

И булый отецъ Потапъ ажъ зацмоцавъ при отсѣмъ словѣ, неначе воно зробило у его ротѣ несказанный смакъ.

— Тутъ и женитись годилось бы. Отсе найлѣпша пора для законного брака!

„А у насъ, Отче Потапе," одвѣтила вдова, „такъ кажуть: не кайся рано вставши и за-молоду оженившись: рано встанешъ — багато дѣла зробишъ, а замолоду оженишся — дѣтей до ума доведешъ."

— То въ простомъ званіи, Параскевія. . . . якъ бо тебе .... то въ простомъ званіи, а въ благородномъ, по чину и невѣста. За майора не отягавсь бы дати дочку и найбагатшій дѣдичъ.

„Да що намъ про те думать, отче Потапе! И козаки — не послѣдни люде. Женись, сынку, да вôзьми плугъ волôвъ за жѣнкою; то будемо до вѣку смачный кусокъ хлѣба ѣсти. Теперъ тебе нѣ въ волость, нѣ въ пôдводы не потягнуть: теперъ ты самъ собѣ панъ!"

— Воно конечно, ôдповѣвъ булый отець Потапъ, воно конечно, Параскевія Емельяновна; за Поликарпа Ивановича ôддастъ дочку найбагатѣйшій козакъ въ Буртищѣ, и плугъ волôвъ, и пасѣки часть всеохотно удѣлить; но Поликарпъ Ивановичъ теперъ не такій чоловѣкъ, щобы ёму шукати рôднѣ въ кобенякахъ и намѣткахъ. . . .

„А хиба-жъ ёго мати не въ намѣтцѣ?" закинула мати.

— То инша рѣчь, Параскевія Емельяновна. Про те сказано въ писаніи: „Чти отца твоего и матерь твою. . . ." О! . . . не сказано: „матерь твою, аще дворянка єсть," а просто: „матерь твою," хто будь бы вона. Перемѣнити рожденья свого не можна, а возвеличити родъ свôй и можна и потреба. И царь Давидъ родився пастухомъ, но вже не въ пастушескôмъ званіи шукавъ собѣ жени, — нѣтъ! и паки реку: нѣтъ! Поликарпу Ивановичу свыше указанъ путь жизни, и не довлѣєтъ єму пренебрегти симъ указаніємъ.

„Такъ що-жъ отсе ёму до комисара посылать старосты, чи що?"

— Нѣтъ, Параскевія Емельяновна! комисаръ — панъ древняго и великаго колѣна: єго предокъ служивъ господаремъ у гетьмана Даніила Апостола, — отсе я ôдъ него самого чувъ во времена моєго благоденствія. Скажу тобѣ правду не по-за очи а въ очи: що инші дворянськѣ фамиліи предложать Поликарпови Павловичу тарѣлку орѣховъ зъ вилкою. . . . У благородныхъ отсе означає те саме, що въ козацькôмъ званіи — гарбузъ.

„А щобъ же вони не дождали!" скликнула вдова зъ досадою.

— То єсть, чи бачишъ, Параскевія Емельяновна: нехай Поликарпъ Ивановичъ сватає на сторонѣ, далеко ôдъ рôдныхъ мѣсць, тогдѣ — инша рѣчь. Но тутъ услкій знає, що ôнъ, хоть и офицеръ, а все-таки козацькій сынъ!

„Такъ хиба-жъ се порокъ?" сказала запальчиво вдова: „хиба ёго батько бувъ злодѣй, а мати — потаскуха, чи що?"

— Нѣтъ, Параскевія Емельяновна! ты все простымъ розумомъ соображаєшъ. Тобѣздається, що коли человѣкъ неповиненъ душею и чистъ сердцемъ, то вже ôнъ достоинъ и родства и свойства зъ людьми благородными.

„Ато-жъ якъ по-вашому?"

— Не по-моєму, Параскевія Емельяновна. Що я? я — менше нѣжъ нѣщо. Уничиженъ и смирихся до зѣла, рыкахъ отъ воздыханія сердца моєго.

При сихъ словахъ булый отець Потапъ, очевидячки старався надати свому лицю смутный выразъ и за-про те похиливъ навѣть голову; но лице ёго вже давно услкій выразъ потеряло.

— Истинно такъ! продовжавъ ôнъ. — Теперъ вже я не собственнымъ разумомъ обязанъ судити о дѣлахъ міра сего, а разумомъ старшихъ и достойнѣйшихъ ôдъ мене. (Дальше буде.)

БУВАЛО А НЫНѢ.

Малымъ бувало я сѣдаю
Пôдъ липою, та досягаю
Руками буцѣмъ ясныхъ зôрь,
А зôрки моргають на мене
Скрôзь липы листьечко зелене,
Та-й кануть нишкомъ въ темный бôръ.
А нынѣ сяду пôдъ тополю,
И лаю свѣтъ, и лаю долю,
Що ясной забагъ зорѣ, —
Забагъ, та годѣ ѣ дôстати,
А на землю та й грѣхъ прохати,
Зъ чудноѝ неба высоты. —
О! зброньно ты ясноока,
Моргни на мене изъ-высока,
Якъ сестры моргали твои;
Най хочъ часочокъ погадаю,
Що я малымъ, — та досягаю
Тебе, сердешна, хочъ у снѣ! —

В. Шашкевичъ.

МУЖИЦЬКА ДРУЖБА.

(Дальше.)

Якось при конці Пилипівки, вирвавшись зъ київської науки, приїхавъ до дому на Різдвенні Святки. Такъ мене зъ дороги тяжко зціпило у крижахъ, що зо три дні на-силу волочився по подвірі — та-й знову чудно мені стало, що доси небачивъ ще свого Данила. Бувало йно мене сподіваютця до-дому, що вечіръ заходивъ довідатися. — Ажъ нарешті прибігъ вечеркомъ єго молодший братчикъ, та-й каже: „Данило прислав мене попитати, чи ви живі та здорові?"

„Що-жъ вінъ самъ занедужавъ, чи що таке."?

„Де-тамъ; у полі зимує на хуторі зъ вівцями."

„Чому-жъ до села не прийде побачитця зо мною? Бачъ самъ не здужаю сісти на коняку."

„Таже вінъ давно бувъ-би прийшовъ, — коли не сміє!"

„Чому не смівъ би сюди до мене?"

„Всі двораки зъ него сміютця."

Наставъ Св. Вечіръ. Голодну кутю зварили, застелили стілъ сіномъ та обрусомъ покрили. На-силу я зволікся зъ постелі, щобъ переломитись оплаткомъ зъ ріднею, та хоть ложку борщу покуштати. Не смакувала мені риба, ані кутя

пшенична зъ медомъ; поцілувавемъ татови руку, вертаюсь у свою хату спочити. По-темку не спостерігаю, що хтось за дверима причаівся у сіняхъ. — Засвічую; дивись: йде мій Данило зъ вечерою. Змарнілий бувъ на твару, гіршъ якъ тогди, що скільканадцять неділь пролежавъ зъ ногою. Хучій обмінялисьмо въ ключниці вечеру, та-й назадъ у мій ванкірь вернулися.

„Що-жъ ти робишъ, Даниле, що нігде не видкось тебе у селі ані у дворі.

„Розказуйте! мене зо двора відправили до дому а молодшого узяли собі до овець.“

„Де-жъ ти самъ зимуєшъ зъ батьковою худобою?“

„На хуторі тімъ, що знаете. —“

„Та нікого покинути, якъ самому прийдетця одійти?“

„А вже-жъ нікого лишити, — та й у село не хочетця ходити.

„Говори, сердечний! не вівці тобі поміха; щось мае буть инче на серці лягло.“

„Можесьте й угадали; — най-но у завтра, після Св. відправи, зайду сюди прямо зъ Церкви.“

„Иди зъ Богомъ, голубчику, та гляди лишень, абись прийшовъ таки справді до мене.“

Ходивъ же вінъ сердечний — уже не й но у Свято, але власне кожного вечера випросить бувало шкапу у старшого брата, -- після вечери пізненько прибіга до мене; коняку передасть якому сусідови, щобъ відвівъ до дому (бо таки трохи далеко вони сиділи відъ насъ), та чекае собі у моій хаті, закимъ я вирвуся зъ покоівъ. Та не йде бувало у пекарню гратися зъ дівчатами; сидить по-темку зо дві годині, й свічки не засвітить. Казавемъ умисне для него унести тапчанъ, та сінникъ покласти; покладе свою кожушину відъ голову, свитиною укриєтця — та-й задрімае узутий. Мусівъ спочивати після щоденнеі праці; — знаю, що и кривому старі Сорочани не дали-бъ дурно хлібъ збавляти. Якъ прийду-жъ я пізненько зъ батьковихъ покоівъ, жалко мені будить сердечного Данила; але неразъ постерігавемъ, якъ скрізь сонъ слабою ногою дригне, та-й ухопитця за ню. — Зімова погода й здоровому неразъ завадить; — що-жъ допіро такому, хто зъ молоду мусівъ терпіти біль у зломанихъ костяхъ. Ляжу самъ спати на другоі постелі, та-й не зможу самъ відъ-разу заснути; такечки мене тогди у спині ломотіло, що навіть скрізь сонъ неразъ застогну та прошу води, якъ тота мала дитина. Середь ночи, незнатя зъ відки, (ажъ зъ-підъ груби) опинитця Данило при моій постелі, стоячи на одній нозі; розпитуетця „чого вамъ подати“ — або „на которий бікъ васъ обернути.“ Неразъ бувало серджуся вже на єго, що самъ собі людяно неспочине, та узавтра опізнитця устати до батьковоі роботи. Самъ не знаю, за що вінъ такечки доглядавъ мене.

Наставъ Щедрий вечірь. Данило прийшовъ до мене, звичайно передъ Святомъ. Питаю єго, чому непіде зъ другими паробками на Церкву щедрувати? Подумавемъ собі — знаю добре, що ти голубчику невиколядуєшъ и собі нічого; треба-жъ мені завтра щось єму дати, щоби купивъ собі гостинця у місті, або пішовъ та почастувавъ товаришівъ сивухою. Відъ самого досвіту незачиняютця у мене двери сінні; приходять хлопці гуртами посівати; прийшли Данилові брати та-й застали єго ще сплящимъ на тапчані. Схопившись, протеръ очиці; поспішно узуваєсь, та мерщій до пекарні; буцімъ би то умитися — хоть и стоявъ підъ рукою глекъ изъ водою, та миска. Недовго чекавши — приходить, ниначе застидився, що другі хлопці посіяли уперед него, та відъ самихъ дверей жбурнувъ на мене усілякимъ зерномъ ажъ скілька лісковихъ горіхівъ покотилося по хаті: „сійся, родися, жито, пшениця — усілляка пашниця — на счастя на здоровля, та-й на довгий вікъ.“ Ну, подумавемъ собі, слава Богу, що нема нікого більше межи нами. „Куди-жъ ти голубе утікаєшъ такъ скоро до дверей? Спасибі тобі, серце, за Твою щирость до мене; возьми лишень цего півкарбованця, та-й прогуляй собі, чи зроби зъ нимъ, що знатимешъ.“

„А то-жъ,“ каже вінъ, „за що-бъ я відъ васъ бравъ гроши?“

„Якъ то защо знаю що відъ батька не дістанешъ й злотого на танець.“

„Я каліка, танцювати не годенъ, горілки мало пью — а пива дасте й ви самі, якъ прийду після обіду.“

„Ну, лишень не церемонься, хлопче; який бо ти гордий.“

„Вже нехай буду й гордий, але одъ васъ грошей не возьму, щобъ люде побачили та подумали, що я за гроши васъ доглядаю.“

„Даниле! чи ти зкрутивсь, чи що такого зъ тобою зробилось?“

„Нічого не сталось; сховайте гроши, бо инакше покину до васъ ходити.“

„Стидно мені стало, що хтівемъ мужицьку дружбу грішми заплатити. Ні, либонь це не видумка, що лекше намацати щире серце у широкоі пазусі підъ грубою сукманою, якъ підъ китайковимъ жупанокъ, та підъ оксамитомъ!

У нашій стороні Дністрянськоі рідко, щобъ парубки зійшлися зъ дівками у корчмі на погуляння, якъ то бува на Украині підъ Гуманемъ. Засідають у шинку тільки старі господарі, або захожі робітники зъ Рущини. — Хозяйська молодиця чи дівчина стидалась-бы танцювати у корчмі та горілку пити при чужихъ людяхъ. Але въ неділю, або въ яке годове свято, сельскі паробки роблють складчину та ставлють гойдавку — у чиєму обісті, чи тамъ противъ церкви, та-й туди сходятця зо всіхъ хатъ молодята: старші гуляють, а молодші йно здалеки дивлятця. То такъ бувае на Великдень або літомъ; але зимою частіще бувае, що наймуть собі циганську музику, та гуляють передъ хатою у полвірі, доки славна погода; а йно почане мрачити, або таки сніжокъ йде, тогди вже мусять у сіне та у світлицю утікати: тогди вже найбільше зо дві пари стало-бъ до *зіока*, або до *оляндри*. Отже мій Данило, доки ще бувъ здоровий, дуже охочий бувъ дивитись якъ люде танцюють. Самъ несміливий ще бувъ до забави; бачте у насъ доки старший братъ не оженитця або сестра не віддастця, тоті молодшеньки мусять ще прикидатися, не-начебъ то ще соромлятця гуляти. Бувало Данило у свято просиджувавъ неразъ у моеі станціі, та весело балакавъ зъ другими хлопцями; то заграє бувало на дудці — а ми єго слухаємо; то заставля меньшого хлопця читать изъ книжки, а самъ пильно слуха — та мені потому чисто всенько словами розскаже. Але у тую зиму, не йшовъ ані разъ дивитися на танець; однікувався завше, якъ товариші намовляли: видко му було зъ очей, чогось невеселий ходивъ азъ у разъ. Старі десь-то не вірять єму, та докучали че-

резъ тоті гроши, що знаєте писарь бувъ спииивъ, буцімъ то справді вони знались зъ тою покриткою.

Я самъ не хтівъ допигуватись его за тоту напасть але придумавъ собі инакшу пораду. Закликавши до себе старшого Андріевого Олексу, даю червону бумажку, та-й збрехавемъ що насилу якось випросивъ у старого Пана, щоби тоті гроши потрутили Писареви зъ пенсіи. Олекса ажъ зрадівъ. „Добре," каже, „я віднесу тогі гроши татови, най-же прийдуть Панамъ за ласку подяковати." — „Нетреба, сердечний, йно роси старихъ, щобы не гризли більше Данила незнати защо."

Після Водохрещи прийшовъ до насъ Священникъ зъ цілимъ причотомъ, хату освягити. Мої тато просили отця Степана у насъ пообідати, а причетникамъ накрили стілъ у ключниці, та почали частувати. Глянувъ у віконце, й до мене поприходило зъ кільканадьцяль чоловіка жонатихъ и паробківъ. — Стоять у ґанку та повні сіне. Мусівемъ випроситись відъ столу, та йду своіхъ гостей приймати. Данила межи ними не було. Прийшовъ ажъ вечеромъ пізно — такий сумний, похмурний.

„Що се тобі знову сталося? покинь бо журитися!"

„Говоріть здоровенькі."

„Або що?"

„Я сподівався зъ вами жити по людзьки, а ви-бъ завсігда раді по панськи чванитися."

„За що-жъ ти, Даниле, отакъ мені допікаешъ?"

„Коли-жъ вамъ ніяка присяга нестарчить, — невірте. — Чи-жъ би не признався вамъ, кобъ у що небудь заходивъ зъ тою писаровою поганью "

„Чого-жъ ти зажуренний ходишъ, коли тобі сумління недокоряе нічого?"

„Бачте, мене бо таки дома гризуть — черезъ тоті гроши, що я просивъ недавайте."

„Тімъ бо-жъ то я заплативъ іхъ, щобъ тебе негризли більше."

„Ви своіми грошима до того доведете, що на обохъ насъ ще гірша по селі піде помова!"

„Нежурись, мій голубе, аби недоказали чого гіршого противъ тебе — я далі виіду зъ дому, та-й не почую людзької брехні."

„Може справді. Чого-жъ це вамъ такъ квапитися відсиля втікати?"

„Поідемо зъ Филимономъ до Уманя а зъ-тамъ-відти поштами у самий Києвъ."

„Ну, то й вибачайте, що я зъ сердця наговоривъ може де-що більшъ, якъ треба."

„Покинь Даниле, не говорімъ за це більше ані слова, най тамъ собі люде, що хотять говорять."

Раненько у неділю після Ордану сказали запрігати троє коней у санки; взялисьмо півкорець вівса про запсъ. Йду я зъ батькомъ прощатися. Данило уже зъявився у сіняхъ: принісъ мені трошки бриндзі та свіжого малая.*) „Тото," каже, „відъ мамки для васъ на дорогу." (Стара добре знала, що мені проста страва смачніща одъ витребеньдівъ, аби лишень чисто зготовляна.) Подякувавъ ему за то, що мати его така памятлива, та питаю тихенько, якого гостинця ему прислати. „Мені відъ васъ нічого нетреба, а братови купіть ножа, коли ласка; ось нате вамъ, гроши давъ. Та-й тикає мені пятозлотникъ. Чудні ви люде, подумавемъ собі. Перехрестивсь, сідаю у санки морозъ бувъ цупкий; коні рушили; за брамою оглянувся я по-задъ себе; на ґанку ще стояла тітка зъ малою сестричкою, махають білими хустинами — а зъ боку підъ вікномъ моеі станціі чорнівся ёлемокъ на голові Данила. Самъ стоявъ зіпершись плечима объ мурь, закривсь відъ сонця рукою, дививсь на шляхъ підъ гору — неначе у полі чогось глядівъ очима; лиця небачивемъ зъ далека але здалося мені, що небуло веселе. Сумно й мені чогось стало, якъ давно небувало, — відъ коли померли мої мамуня. Нехотячи глянувъ я самъ на ту сторону, що глядівъ Данило — гень за церквою маячівъ громадзький магазинъ, а далі-далі надъ балкою цвинтарь зъ камінними хрестами; ніби тягнуло думку тудою, — та-й чогось зітхнувемъ.

Просидівши знову зъ-півъ року у Києві, збірались ми знову до-дому, разомъ зъ благочинного синкомъ, зъ Тернавки, що до бурси ходивъ; наняли сьмо жидівського балагулу (фурмана) зъ брикою. У Немірові пересілисьмо на васажокъ до казенного мужика зъ Білоусівки. Веселий собі паробчакъ, бувъ зъ разу нанявся тілько до Тульчина; але у дорозі розговорилисьмося зъ нимъ по-своему; знай, такечки бувъ насъ сподобавъ, що завізъ обохъ до батьчиного обістя. Переночували на тоці підъ шопою; спасибі добримъ людямъ, завели до хати, посадили на покуті вечеряти та-й ще ані хтіли за гостину що небудь приймити. Бачилисьмо, де затаілась стародавня руська гостинность.

Розлучилисьмося зъ товаришемъ Митрохваномъ; либонь у Чоботарці остався усвященника; свого родича. — Нашому чоловікови дали сінця закинути передъ шкапи, — радісенький, поцілувавъ панови руку, та давай живенько поганяти, „ну, геття, на муравину; але або й піде!" Далій знову такечки, „ану білогрива, вістя на рідке." Ще трохи весняного болота осталося по лісі.

Бувало веселішавъ я приближаючись до краю ліса, або узрівши зъ-далеки первий курганикъ; а теперъ незнатя чого стискалось мені серце, чимъ близче до тихъ степівъ нашихъ. Неоглянулись, якъ зъіхали у яръ, та минаемъ свою вже полеву корчомку; мужичину скортіло заглянути у шинокъ, — такъ чортъ мавъ жида: кудись мавъ піти у село за горівкою. (Д. б.)

ДУМКА.

Злетѣвъ соколъ по-надъ околъ,
Я его не бачу:
Слёзы ми ся закрутили, —
Та чого-жъ я плачу? -
Тихо, серце, тихо, мое!
Є и въ мене крыла,
Лишъ що мокрѣ, мокресенькѣ:
Слезонька зросила.

Але завтра рано въ ранцѣ
Вже обсидѣвъ решту, —

Прійде капраль молоденькій,
Выпустить зъ арешту;
А я стану противъ сонця,
Выхнуть мои крыла, —
Боже мылий! якъ полечу....
Лишъ кобы не били — *Федьковичъ.*

ЗЪ ПОГДОРЬЯ.

По Успенію.

Може оно вамъ, Львôвськіи Панове, не завадить учути де-яке слово ôдъ чоловѣка живущого на селѣ, котрый зъ тои самои вже причины, що не сходиться зъ людьми грамотными, або лучше сказати, книжковыми, одно и те саме, що вы, инакше видить и пôймае, отже инакше говорить и судить, та може й такого чоловѣка слово не зовсѣмъ буде дурне, хоть не учене, не грамотне, та-й не такъ гарно зложоне.

Отже-жъ не годиться когось нудити, лишъ треба сказати, за що мы, и якъ мы говорити хочемо.

Очевидно наша мова й бесѣда, буде за словесность нашу, за словесность руську, еще близше сказавши малоруську.

Тяжко бы минѣ теперъ подрôбно тее розказати, якъ я думавъ постепенно рôкъ за рокомъ о нашôй словесности руськôй, коли я читавъ усе а все, що лише мало имя руське. Най годиться отсе сказати минѣ, що я читаючи книжки и часописи, якѝ у насъ послѣднихъ временъ выходили, бувъ справдѣ Русинъ — але абы у минѣ якась була станула гадка самостайна, або, абы выобразовалось було яке небудь бодай понятье идеи народнои або й ненароднои; то нѣ!... Я — читаючи письма нашихъ ученыхъ и неученыхъ, читавъ иншій языкъ, нѣжъ той, що его чувъ мѣжъ братьми селянами щоденне; отже й гадавъ подôбно, якъ той урьлопникъ, що по чеськи затинаючи думае: се мова краща, лѣпша, аристократичня, вояцька, а тому то Рущина для мене не мала иннои принады походячои зъ серця, хиба лише для того, що така була мода, и що Русины свои дѣла словеснѝ такожъ мати повинни.

Отже живъ я собѣ безъ всякого моральнёго розгаду, для-чого оно такъ, або не такъ? — звычайне, якъ кождый зъ насъ на селѣ собѣ живе, не ставши и не приставши на-силу бодай по-мѣжъ громаду ученыхъ. Ажъ-ось, якось у конець Мая, десь довѣдуюся я, що выходять у Львовѣ якійсь „Вечерницѣ," що не пишуть такъ,якъ доси въ насъ писали,але похлопськи! Цѣкава рѣчъ, подумавъ я, та-й собѣ-жъ ихъ записавъ.

Ставъ я тоти Вечерницѣ читати, найупершъ зъ удивленьемъ, що хлопською мовою можъ дещо писати, а чимъ разъ, то зъ бôльшою цѣкавостію. Чимъ далѣй, то якось оно мене бôльше идъ собѣ тягло; я наразъ знайшовся по-мѣжъ своими братьми, живыми и мыслящими про свое сердечно, и працюючими на полѣ нашои народнои, не перебраною красою и наивностью, маемъ цвитущои литературы. Потому ставъ я розпôзнаватися, що окрôмъ нашихъ писемъ донынѣшнихъ, далеко краще й буйнѣйше взмагаеся руська словесность на Украинѣ, (бо правду скажу, що доси я думавъ: окрôмъ „Марусѣ" та „Енеиды Котляревського" не вийшло нѣчого зъ Украины) — я ставъ читати за „Шевченка;" здалося минѣ грѣхомъ оно, що мы до нынѣ найбôльшого свого чоловѣка руського, батька литературы нашои, не знали и не чули, наче ёго й на свѣтѣ не було!.... А чому мы ёго не знали, я тое не знаю; хиба тіи най скажуть, котрыхъ бы годилося намъ запытати — котрѝ намъ показували доси мертвѝ образы, мабуть чужѝ, а свою живу, природну природу закрыли, та казали, що тѣ не було нѣколи и нема. А не була, правда, въ очахъ отсихъ, що нехотѣли ѣѣ знати, та й у тыхъ ѣѣ не було, що безъ власнои вины за ню не чували.

И я незнавъ, такъ якъ ще до нынѣ може й не одинъ за те незнае, що у насъ е своя „сила и воля;" що у насъ славити Бога свого домашнёго е на тôлько, щобы можъ и забогатѣти; що мы, якъ не одинъ уже народъ, щукаемо чужого платья, абы себе пристроити; (а чуже, кажуть якось нашѝ, не грѣе,) а свое, нѣбы оно плохе и погане, лишаемо абы чужѝ хôснували зъ того.

Отъ само теперъ читаю я п. профессора Я. Головацького „Розправу о южнорускôмъ языцѣ." — Я впередъ такожъ ѣѣ читавъ, но перечитуючи въ Вечерницяхъ розправу „Руській Языкъ," принадило мя, еще разъ тее читати.

Я не знаю вже вамъ те такъ гарно сказати зъ кôнця до кôнця, якъ се зо мною зробилось, що я нынѣ такъ зъ любовью взявся до читанья всѣхъ справдѣ малоруськихъ дѣлъ — мабуть для-того, що гомôнъ своеи рôднои, выссанои зъ материои груди, прирожемои мовы, такъ дуже за собою порывае. А може зъ тои самои причины, зъ-за котрои я неразъ, учувши просту коломыйку, плакавъ якъ дѣтвакъ, и не знаючи за те? Вѣда й зъ-за того.

Господи могущій! оттакъ я собѣ думаю пищечкомъ, чому ты мене не сотворивъ поетомъ? — щобы я все не написавъ! . . . . . а то годѣ

Не вмѣючи писати нѣ учено, нѣ гарно, хиба закôнчу, та выбачайте, що лѣпше не утну; — але дамъ хоть чужѝ слова, завершити та доповнити те, що я хотѣвъ сказати, а не второпавъ. Отъ якъ каже н. пр. Головацкій у тôй розправѣ: *„Хоть такъ названій образованій люде часомъ цуряются рôдной мовы, и чужой хапаются, но народъ вѣрно сохраняе свôй родимый языкъ, яко священное преданіе предковъ своихъ, а доки онъ хоронитъ, жадна вража сила не преодолѣе его."*

И. К.

Часопись Вечерницѣ выходить що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова за рôкъ 4 р. 50 кр. за пôвъ року 2 р. 30 кр за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львôвъ „ 5 .. — „ „ 2 „ 60 „ „ 1 „ 40 „

Передплату ôдбирае: Редакція Вечерниць пôдъ ч. 178-мѣсто у Львовѣ.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ. Въ печатни Института Ставропигійського